

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО КОНСТРУЮВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ В ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ СЕРЕДНІХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ (2011-2017 РР.)

Загородня Алла Анатоліївна,
д. п. н., доцент
Головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Національна академія педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Вступ. Для ХХІ століття характерні виклики людству щодо його спроможності виживати і розвиватися в сучасних глобалізаційних соціально-економічних умовах. Тож перед середньою загальною освітою постає завдання щодо гармонійного, всебічного виховання та розвитку особистості школяра, його життєвих навичок на засадах основних методологічних підходів до конструювання змісту навчання в профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл. Означене потребує втручання шкільної освіти з метою поліпшення якості загальної середньої освіти, адже саме в умовах середніх загальноосвітніх шкіл в особистості закладаються глибинні процеси розвитку людини, її менталітет, інтелект і мислення. Відтак, актуальність постановки таких завдань ґрунтується на системному, особистісно-орієнтованому, комплексному, інтегративному, психосоціальному, аксіологічному, культурологічному, акмеологічному, компетентнісному, діяльнісному, синергетичному, рефлексійному і середовищному підходах, які є сукупністю таких, що не суперечать одне одному положень, принципів, законів, які застосовуються для розв'язання завдань, проблем.

Мета полягає в теоретичному обґрунтуванні методологічних засад формування змісту навчання в профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл (2011-2017 рр.).

Матеріали та методи. Теоретичною основою дослідження є системний підхід до вивчення фундаментальних положень змісту навчання в профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл (2011-2017 рр.). Для досягнення поставленої мети використано такі загальнонаукові методи, як: метод аналізу і синтезу (з метою характеристики понятійно-категоріального апарату дослідження); наукової абстракції, індукції та дедукції (при узагальненні українського досвіду щодо методологічних засад конструювання змісту навчання в профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл (2011-2017 рр.); абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків). Використання комплексу методів надало можливість отримати об'єктивну інформацію щодо методологічних засад формування змісту навчання в профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл (2011-2017 рр.).

Результати та обговорення. Профільне навчання слід розглядати як вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів та здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті та структурі організації навчання. Його мета полягає у забезпеченні рівних можливостей для доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки; гарантування неперервної освіти впродовж усього життя; виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства [2].

Завдання профільного навчання полягають у: створенні умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; виховання в учнів любові до праці, забезпеченні умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією; формуванні соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної,

технологічної компетенції учнів на допрофільному рівні, спрямування підлітків щодо майбутньої професійної діяльності; забезпеченні наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю [1; 2].

Профільне навчання ґрунтується на таких принципах: фуркації (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами); варіативності й альтернативності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення); наступності та неперервності (між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою); гнучкості (змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного; забезпечення можливості зміни профілю); діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів для їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання) [3;4].

На думку Л. Пермінової, здебільшого, «підхід заснований на теорії (діяльнісний підхід), буває культурологічний (теорія/філософія культури), аксіологічний підходи (теорія цінностей) та ін. Але іноді створення підходу пов'язане з розробленням нової теорії: так, системний підхід виник раніше й поклав початок розробленню теорії систем. Застосування підходу припускає відкриття нового знання про об'єкт, що не могло бути здобуте поза ним, і у такий спосіб заповнює деякий істотну прогалину в науці методологічного, теоретичного або прикладного знання» [5, с. 48].

Відтак, розглянемо підходи, що є основою до конструювання змісту навчання в профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл (2011-2017 рр.) [6, с. 16-19].

Аксіологічний підхід в конструюванні змісту навчання в профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл сприяє становленню цінностей старшокласників, їх особистісного самовизначення, активного визначення своєї позиції щодо суспільно виробленої системи цінностей, визначення на тій основі сенсу свого існування.

Системний підхід має на меті розвиток мотивації до самореалізації, прагнення до збагачення і поповнення знань, усвідомлення необхідності щодо оволодіння цілісністю знань в подальшому житті, створення умов для максимального розвитку індивідуальності учнів, їх здібностей, нахилів, кола інтересів та уподобань.

Особистісно-орієнтований підхід у конструюванні змісту навчання старшокласників у профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл надає особистісного сенсу цінності знань; створює розвивально-пізнавальне середовища для виявлення суб'єктивних можливостей кожного учня; сприяє організації діалогічного спілкування між суб'єктами освітнього процесу на засадах партнерства. Відповідно, фіксованого змісту освіти в особистісно орієнтованого підході не існує, адже його формує сам учень у процесі навчання. Методи навчання виступають діалог учителя й учня, самостійна робота учня з інформацією, виконання творчих робіт, необхідність яких визначена самим учнем».

Комплексний підхід у процесі конструювання змісту профільного навчання старшокласників здійснює відхід від фрагментарного, відокремленого бачення дійсності, натомість має місце наближення до комплексного аналізу, до зосередженості на взаємодіях, взаємозв'язках, взаємозалежностях об'єктів та явищ, що вивчаються.

В основі інтегративного підходу закладено включення до вивчення інтегрованих курсів, які об'єднують розмаїтість освітніх об'єктів. Означене у свою чергу надає змогу учням і вчителю реалізувати свої можливості, забезпечити вивчення фундаментальних об'єктів шляхом виходу на суміжні теми інших навчальних предметів.

Культурологічний підхід до конструювання змісту профільного навчання старшокласників сприяє використанню сукупності методологічних прийомів, які забезпечують аналіз будь-якої сфери соціального і психологічного життя, зокрема сфери освіти й педагогіки, крізь призму системоутворювальних культурологічних понять: культура, культурні зразки, норми і цінності, побут і

спосіб життя, культурна діяльність та інтереси. Отже, розглядається система знань на широкому соціокультурному фоні, вивчаються загальні закономірності розвитку культури людини і суспільства, принципи їх функціонування, взаємозв'язки і взаємозалежності.

Акмеологічний підхід сприяє перетворенню наявного рівня розвитку особистості учня як цілісності у більш оптимальний, найвищий. Формуючи при цьому спочатку знання, а далі на їх основі вміння, навички та необхідні життєві компетентності.

Діяльнісний підхід спрямовує організацію навчально-пізнавальної діяльності старшокласників засобом використання різноманітних технологій навчання зорієнтованих на формування уміння діяти та розв'язувати життєво важливі завдання.

Реалізація *синергетичного підходу* в питання конструювання змісту профільного навчання старшокласників створює освітнє середовище, за якого об'єднуються не лише інші методологічні підходи, а й розрізнені знання.

Рефлексійний підхід полягає в активізації механізмів розвитку особистості учнів за рахунок власної діяльності. Зміст освіти перетворюється з мети у засіб розвитку здатності навчатися; створюються умови для прояву творчих задатків, зокрема через освітні ситуації, задіюються механізми критичного її осмислення й оцінювання; зростає рефлексійний потенціал учнів.

Висновки. У такий спосіб конструювання змісту навчання в профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл (2011-2017 рр.) на засадах окреслених методологічних підходів надає учням імпульс для усвідомлення важливості набуття знань, умінь, навичок та необхідних життєвих компетентностей, формує стійку самомотивацію, посилює методологією наукового пізнання, що у кінцевому результаті слугуватиме детермінантою розвитку ціннісних орієнтацій старшокласників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загородня А. А. Диференціація змісту навчання в старшій школі України (1991-2010 рр.) / А. А. Загородня // Професійна підготовка фахівців у

вимірі нових освітніх реалій: зб. мат. Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 11-12 жовтня 2018 р. – Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. – С. 141–148.

2. Загородня А. А. Спеціалізовані школи як провісники профільного навчання У 90-Х роках ХХ століття / А. А. Загородня // Науково-пед. журн. «Молодь і ринок». – 2019. – Вип. № 4(171). – С. 66–72.

3. Загородня А. А. Відображення процесів диференціації в змісті освіти старшокласників (2000-і роки) / А. А. Загородня // Вісник ЗНУ: Педагогічні науки. – 2018. – С. 5–11.

4. Загородня А. А. Диференціація змісту навчання у старшій школі: історико-аналітичний аспект / А. А. Загородня // Молодь і ринок. – 2018. – Вип. № 3(158). – С. 30–35. DOI: 10.24919/2308-4634.2018.128884.

5. Перминова, Л. М. (2013). Теоретические и методологические основы развития современной дидактики. Педагогика. 5. 45–50.

6. Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект: кол. монографія / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська, та інші.]; за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської. – Київ, КОНВІ ПРІНТ 2018. – 260 с.